

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal
Kazernestraat 52
2514 CV DEN HAAG

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ezk

Datum 15 september 2026

Betreft Aanbieding werkprogramma's 2026-2027 Wetenschappelijke
Klimaatraad en Raad voor Energie

Ons kenmerk

KGG_DGKE /108217707

Bijlage(n)

2

Geachte Voorzitter,

Hierbij bied ik u de werkprogramma's aan van de Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR) en de Raad voor Energie (a) voor de periode 2026-2027. In dit werkprogramma lichten de raden hun samenstelling, werkwijze en uitgangspunten voor de selectie van adviestrajecten toe.

De WKR en RvE zijn onafhankelijke adviescolleges onder de Klimaatwet en Energiewet die gevraagd en ongevraagd advies geven aan regering of parlement over het te voeren klimaat- en energiebeleid. De WKR adviseert ten minste voor het vijfjaarlijkse Klimaatplan en de RvE voor het Nationaal Plan Energiesysteem. Dit is het vierde werkprogramma van de WKR en het eerste van de RvE.

Ik kijk uit naar de adviezen en verwacht dat de raden een vruchtbare bijdrage kunnen leveren aan het klimaat- en energiebeleid.

Stientje van Veldhoven-van der Meer
Minister van Klimaat en Groene Groei

Werkprogramma

De Wetenschappelijke Klimaatraad in 2026–2027

WKR

Inleiding

De Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR) is in 2022 ingesteld als onafhankelijk adviesorgaan. De raad adviseert gevraagd en ongevraagd de regering en het parlement over de ontwikkeling van een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving. Dit doet de raad op basis van brede wetenschappelijke inzichten en met oog voor andere maatschappelijke opgaven.

De afgelopen drie jaar heeft de WKR regering en parlement geadviseerd over doelgericht en rechtvaardig klimaatbeleid voor een welvarend en weerbaar Nederland. In 2025 is de WKR [wettelijk verankerd](#) in de Klimaatwet. Dat betekent een vastere basis om in de komende jaren de regering en het parlement te adviseren over de koers van het klimaatbeleid in de richting van een klimaatneutraal en klimaatbestendig Nederland.

In het vorige werkprogramma voor 2025–2026 kondigde de WKR zes adviestrajecten aan: industrie, klimaat en gedrag, maatschappelijke initiatieven, gebouwde omgeving, werking en herziening ETS, en systeemaanpak duurzame koolstof. De adviezen over industrie '[Kiezen of verliezen](#)' (januari 2026) en '[Aan de slag met gedrag!](#)' (februari 2026) zijn inmiddels verschenen. Ook kwamen enkele eerder aangekondigde adviezen uit: een door de minister van I&W gevraagd advies over circulaire economie '[Circulair versterkt](#)' (maart 2026) en in samenwerking met de Gezondheidsraad het advies '[Klimaatverandering en gezondheid](#)' (mei 2026). De overige al aangekondigde adviestrajecten lopen nog en worden in dit werkprogramma opnieuw benoemd.

In oktober 2025 publiceerde de WKR de signalering '[Bossen en bodems in zwaar weer](#)'. In november 2025 gaf de WKR een [boodschap](#) aan de informateur over klimaatbeleid, als bijdrage aan de oplossing van andere maatschappelijke opgaven. In mei 2026 heeft de WKR een overzicht gepubliceerd van drie jaar aan adviezen, '[Denken vanuit de toekomst](#)'. In juni 2026 onderschreef de WKR een [gezamenlijke brief](#) van 12 Europese klimaatraden, met de oproep aan de Europese politieke leiders over de handhaving van een sterk Europees emissiehandelssysteem. In samenwerking met de Raad voor Openbaar Bestuur werd in juli 2026 de essaybundel '[Vuurproef voor democratie](#)' uitgebracht.

In dit nieuwe werkprogramma voor 2026–2027 kondigt de WKR een aantal nieuwe adviezen aan, waar vanaf eind 2026 aan zal worden gewerkt en waarvan een deel in 2027 zal verschijnen. Daarnaast bevestigt dit werkprogramma een aantal lopende projecten.

Organisatie en werkwijze

De WKR adviseert regering en parlement over de ontwikkeling van een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving, op basis van wetenschappelijke inzichten en met oog voor andere maatschappelijke opgaven. De WKR werkt onafhankelijk en interdisciplinair, en richt zich op zowel het tegengaan van klimaatverandering (mitigatie) als het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering (adaptatie).

1. Samenstelling

De WKR heeft tien raadsleden:

- ▶ Prof. dr. ing. Jan Willem Erisman (voorzitter) – hoogleraar milieu en duurzaamheid, Universiteit Leiden;
- ▶ Prof. dr. Heleen de Coninck (plaatsvervangend voorzitter) – hoogleraar socio-technische innovatie en klimaatverandering, Technische Universiteit Eindhoven; hoogleraar systeemtransitie en klimaatverandering, Radboud Universiteit;
- ▶ Dr. Sanne Akerboom (raadslid tot november 2026) – universitair docent regulering en governance van de energietransitie, Universiteit Utrecht; programmaleider verduurzaming industrie, Planbureau voor de Leefomgeving;
- ▶ Prof. dr. Kornelis Blok – emeritus-hoogleraar energiesysteemanalyse, Technische Universiteit Delft;
- ▶ Prof. dr. Henri de Groot – hoogleraar regionaal economische dynamiek, Vrije Universiteit Amsterdam;
- ▶ Prof. dr. Marjolijn Haasnoot – hoogleraar klimaatadaptatie in delta's en kustgebieden, Universiteit Utrecht; senior onderzoeker Deltares;
- ▶ Prof. dr. Wouter Peters – hoogleraar koolstofkringloop en atmosferische samenstelling, Wageningen University & Research;
- ▶ Dr. Wieke Pot – universitair hoofddocent bestuurskunde, Wageningen University & Research;
- ▶ Prof. dr. Linda Steg – hoogleraar omgevingspsychologie, Rijksuniversiteit Groningen;
- ▶ Prof. dr. ir. Behnam Taebi – hoogleraar energie- en klimaatethiek, Technische Universiteit Delft.

Met de verankering van de WKR onder de Klimaatwet zijn de raadsleden per 2026 voor een periode van vier jaar herbenoemd, met uitzondering van Sanne Akerboom die in november 2026 afscheid neemt van de raad.

De WKR bestaat naast de raad uit een stafbureau onder leiding van de secretaris-directeur, dr. Ruud van den Brink. Het stafbureau heeft een capaciteit van circa 24 fte. Vanaf 2026 bedient het stafbureau ook de nieuw ingestelde Raad voor Energie, waarvoor aanvullende

capaciteit beschikbaar komt. De Raad voor Energie functioneert zelfstandig en stelt een eigen werkprogramma en adviezen op.

2. Werkwijze

De WKR stelt een werkprogramma op dat wordt vastgesteld door de minister van Klimaat en Groene Groei en op Prinsjesdag wordt verzonden aan beide kamers der Staten-Generaal. De adviezen van de WKR komen voort uit adviesverzoeken van de regering of het parlement, of worden door de raad zelf geïnitieerd. Alle adviezen en andere publicaties zijn via de website van de WKR beschikbaar. De raad bepaalt zelf wanneer de adviezen openbaar worden.

Voor de formulering van de adviezen baseert de WKR zich op wetenschappelijke kennis en op (advies)rapporten van andere raden en kennisinstellingen. In elk adviestraject voert de WKR gesprekken met wetenschappers, beleidsambtenaren en andere belanghebbenden. De aanbevelingen komen tot stand op basis van interne discussie binnen de raad. Afgeronde adviestrajecten worden altijd intern geëvalueerd.

De raad onderschrijft de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit. De belangrijkste nevenactiviteiten van de raadsleden staan op de website vermeld. De medewerkers van het stafbureau hebben een ambtelijke eed of belofte afgelegd.

In 2026 is de WKR [extern geëvalueerd](#) door KWINK groep. De evaluatie heeft plaatsgevonden conform het instellingsbesluit van de WKR uit 2022 en de Kaderwet Adviescolleges.

De raad hecht waarde aan samenwerking en afstemming met andere instellingen. Belangrijk om te noemen zijn de andere adviesraden, universiteiten, planbureaus, Rijkskennisinstellingen (RIVM, KNMI, CBS), instellingen voor toegepast onderzoek (TNO, Deltares), de Raad van State, de Deltacommissaris, het Nationaal Klimaat Platform (NKP) en het Klimaatonderzoek Initiatief Nederland (KIN). De WKR is lid van het International Climate Councils Network (ICCN) en van het European Environment and Sustainable Development Advisory Councils Network (EEAC Network).

Over het werkprogramma

In het werkprogramma kondigt de WKR een aantal adviesprojecten aan die in de looptijd van dit programma worden gestart of gepubliceerd. Daarnaast zijn er eerder aangekondigde adviesprojecten, die eind 2026 of in de loop van 2027 worden uitgebracht. Overige publicaties en activiteiten worden afzonderlijk benoemd.

Voor de programmering van het werkprogramma is een uitgebreide inventarisatie uitgevoerd. Dat is deels een intern proces, met inbreng van nieuwe wetenschappelijke inzichten, een overzicht van (inter)nationaal klimaatbeleid en een trendverkenning. Daarnaast is uitgebreid gesproken met vertegenwoordigers van de verschillende ministeries. De Directeur-Generaal Klimaat en Energie heeft na afstemming met andere ministeries de WKR verzocht om de volgende thema's te overwegen: duurzame koolstof, klimaat en biodiversiteit, en maatregelen in voorbereiding op scenario's waarin de klimaatdoelen uit beeld raken. Voor deze thema's zal vanuit het betreffende ministerie een nadere formele adviesaanvraag worden opgesteld.¹

De WKR heeft als wettelijke taak om het kabinet te adviseren over het vijfjaarlijkse Klimaatplan. Naar verwachting komt het volgende Klimaatplan in 2029. De WKR zal in 2027 starten met de werkzaamheden voor het tweede Klimaatplanadvies, voor publicatie rond eind 2028 of begin 2029.

Bij de totstandkoming van het werkprogramma hanteert de raad een afwegingskader met de volgende overwegingen: passend bij de missie, beleidsrelevantie, wetenschappelijke basis, interdisciplinariteit en eigen positionering. Het werkprogramma als geheel beoogt inhoudelijk evenwichtig te zijn in scope, themakeuze, type advies en tijdshorizon.

Voor wat betreft ongevraagde adviezen komt de raad tot de selectie van de onderwerpen door het voortdurend monitoren van signalen uit wetenschap, het beleid en de maatschappij. De WKR houdt ruimte voor adviesverzoeken vanuit het parlement of het kabinet.

¹ Zie ook het evaluatierapport van KWINK, dat benadrukt dat 'het goed is als bij de verschillende departementen meer tijd en aandacht komt voor het leveren van inbreng richting de WKR ten aanzien van het werkprogramma'.

Adviezen 2026–2027

1. Ingrijpende klimaatmaatregelen

De kans dat de klimaatdoelen van Parijs gehaald worden zonder (tijdelijke) temperatuuroverschrijding lijkt inmiddels zeer klein. Daarnaast worden de effecten van klimaatverandering steeds voelbaarder en neemt de kans toe dat klimaatgerelateerde schokeffecten optreden, met grote maatschappelijke gevolgen. Het is niet denkbeeldig dat dit staten, bedrijven of individuen beweegt tot het nemen van grootschalige en moeilijk te beheersen maatregelen, die gericht zijn op beïnvloeding van het klimaat zelf en op de gevolgen van klimaatverandering.

Ingrijpende klimaatmaatregelen, waaronder vergaande klimaatmitigatie- en adaptatiemaatregelen en ingrijpen in het klimaatsysteem vallen, roepen veel controverse op. Het begrip 'ingrijpend' is breed interpreteerbaar en niet voor iedereen hetzelfde. Daar zullen de maatschappij en het bestuur zich toe moeten verhouden. Dat roept niet alleen technische vragen op, maar vooral ook ethische, sociale, politieke en bestuurlijke afwegingen en dilemma's. Wat is ingrijpend en voor wie? Wat rechtvaardigt de inzet of juist het tegengaan daarvan? Welke (inter)nationale institutionele kaders en mechanismen zijn nodig om keuzes te maken en toekomstige risico's te beperken? Dit advies gaat in op deze vragen.

2. Klimaat en biodiversiteit

Klimaatverandering en biodiversiteitsverlies zijn sterk met elkaar verweven. Door snelle temperatuurstijging kunnen ecosystemen zich niet tijdig aanpassen en is er een grotere kans op bosbranden, ziektes, en landdegradatie. Dit schaadt de flora en fauna en tast de weerbaarheid van de natuur aan. Vaak staat deze al onder druk door overexploitatie en een gebrek aan bescherming. Maar juist weerbare natuur biedt ruimte voor aanpassingen aan het veranderende klimaat en kan de impact van klimaatextremen beperken. Zij kenmerkt zich door gezonde ecosystemen met grote biodiversiteit die bijdragen aan o.a. koolstofopslag, waterregulatie en verkoeling.

Maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan en biodiversiteit te bevorderen beïnvloeden elkaar. Soms leidt dat tot synergie. Zo kan natuurinclusieve landbouw tegelijkertijd bijdragen aan de verlaging van broeikasgasuitstoot, bodemherstel en versterking van de weerbaarheid tegen klimaatschade. In het veenweidegebied kan natuurherstel samengaan met het verlagen van broeikasgasuitstoot. Biodiverse ecosystemen zijn beter in het vasthouden van koolstof. Maar naast synergie kan er ook sprake zijn van uitruil of afwenteling. Zo kan het aanleggen van productiebossen leiden tot biodiversiteitsverlies, en de ruimte voor duurzame energie-infrastructuur kan ten koste gaan van natuur.

Ondanks deze sterke interacties is de beleidsmatige integratie tussen beide domeinen nog niet goed ontwikkeld. Daardoor kunnen maatregelen voor het ene doel het andere ondermijnen, blijven synergieën onbenut en ontstaat het risico op inefficiënt of zelfs schadelijk beleid. Dit advies richt zich op hoe de interacties tussen klimaatverandering en

biodiversiteit geïntegreerd kunnen worden in het Nederlandse beleid en op de principes die nodig zijn om synergieën te benutten en uitruilen te vermijden.

3. **Systeemaanpak duurzame koolstof**

Duurzame koolstofbronnen (zoals biograndstoffen en recyclaat) spelen een belangrijke rol in het vervangen van fossiele bronnen in zowel de energietransitie als de materialentransitie. Naar verwachting zal het aanbod van duurzame koolstofbronnen het benodigde gebruik niet kunnen bijbenen. Dit betekent dat een beeld nodig is van zowel de ruimte voor de verschillende oplossingen ('solution space') als voor de beperkingen daarin ('friction space'). Dit informeert waar en wanneer duurzame koolstof het beste kan worden ingezet vanuit een systeemperspectief en het benodigde beleid om deze inzet te faciliteren.

Dit advies richt zich op een aantal belangrijke dilemma's bij de opbouw van een duurzame koolstofeconomie. Belangrijke aandachtspunten zijn:

- ▶ De timing van de inzet van duurzame koolstofbronnen tussen nu en 2050.
- ▶ De rol van fossiele bronnen in de verschillende fases van de duurzame koolstoftransitie.
- ▶ De extra (inter)nationale ruimtevrage van de duurzame koolstoftransitie, inclusief binnenlandse productie van duurzame koolstof, afgestemd met andere verwachte veranderingen in ruimtegebruik.
- ▶ Beleid dat kan sturen op een verantwoorde import van duurzame koolstofbronnen.

4. **Klimaat en Koninkrijk**

Het Caribische deel van het Koninkrijk der Nederlanden is bijzonder kwetsbaar voor klimaatverandering. De zes eilanden in het Caribisch deel van het Koninkrijk (Bonaire, Sint-Eustatius, Saba, Curaçao, Aruba en Sint-Maarten) hebben in toenemende mate te maken met de gevolgen van klimaatverandering. Er is geen consensus binnen de Nederlandse politiek over de rol of verantwoordelijkheid van Nederland in de bescherming van met name de drie Caribische landen binnen het Koninkrijk tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Ondersteuning is vaak ad hoc, gefragmenteerd of tijdelijk, waardoor het ontbreekt aan zekerheid voor de eilanden. Zonder een duidelijke rol en verantwoordelijkheid van Nederland op de lange termijn is het voor de eilanden lastig om op Nederland te rekenen als stabiele partner in het beleid voor klimaatbestendigheid. Dit zorgt voor onduidelijkheid over geld, taken en rollen, en voor vertraging die klimaatbeleid in het Caribisch gebied daarmee oploopt. De centrale vraag in dit advies is: welke verantwoordelijkheid en mogelijkheden heeft Nederland om zorg te dragen voor klimaatbestendigheid in het hele Koninkrijk en welke samenwerkingsvormen passen daarbij?

5. **Advies Klimaatplan 2030–2040**

De WKR heeft als wettelijke taak om het kabinet te adviseren over het vijfjaarlijkse Klimaatplan. Het volgende Klimaatplan komt naar verwachting uit in 2029 en beslaat de periode 2030–2040. In 2027 zal de WKR de werkzaamheden starten voor het tweede

Klimaatplanadvies, met een looptijd van circa twee jaar. Daarmee start ook de inhoudelijke verkenning van onderwerpen en invalshoeken die in het Klimaatplanadvies aan de orde zullen komen. Het Klimaatplanadvies zal zich in elk geval buigen over de voortgang van de klimaattransitie. De minister van Klimaat en Groene Groei zal namens het kabinet de beleidsmatige en politieke wensen voor het Klimaatplanadvies kenbaar maken in een adviesverzoek.

6. Klimaat en financiën

Klimaatverandering heeft een grote impact op de economie en de samenleving. Tegelijkertijd biedt de duurzame transitie ook kansen. De kosten van nietsdoen en de baten van iets doen worden onvoldoende meegenomen in het beleid. Dit geldt zowel voor het begrotingsbeleid als het beleid voor het in lijn brengen van het financiële systeem met de Parijsdoelen. Daarnaast is er een groot klimaatinvesteringsgat, ook in ontwikkelingslanden en op het gebied van adaptatie. Een stabiel klimaat wereldwijd is in het belang van alle landen.

De WKR wil adviseren over hoe overheden en financiële instellingen de impact van klimaatverandering beter kunnen integreren in hun beleid, en hoe zij via investeringen een grotere bijdrage kunnen leveren aan een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving, zowel in eigen land als daarbuiten.

In het vorige werkprogramma werden de onderstaande langer lopende adviestrajecten al aangekondigd. Deze adviezen verschijnen in de looptijd van dit werkprogramma. De omschrijving is aangepast op de tussentijdse ontwikkelingen.

7. Maatschappelijke initiatieven

Een klimaatneutraal en klimaatbestendig Nederland vergt veranderingen van en door de samenleving. Veel mensen willen een bijdrage leveren, en zijn hier al mee bezig door zich te organiseren in maatschappelijke initiatieven. In deze initiatieven realiseren inwoners wat overheid, markt of individuen niet (goed) lukt. Zoals de wijk weerbaar maken tegen extreem weer en zelf bepalen hoe de straat van aardgas af gaat. Nederland telt een groeiend aantal maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan een klimaatneutrale en klimaatbestendige samenleving. Denk aan de energiecoöperaties die inmiddels in bijna elke gemeente actief zijn, aan voedselbossen of repaircafé's, maar ook aan buurthuizen en wooncollectieven.

Maatschappelijke initiatieven leveren onmisbare bijdragen aan de klimaattransities die verder reiken dan alleen emissiereductie of fysieke klimaatadaptatie. Op dit moment werpen overheden echter soms obstakels op of nemen ze deze niet weg. De WKR adviseert hoe de Rijksoverheid hoe het maatschappelijke initiatieven kan ondersteunen bij het leveren van hun belangrijke bijdragen aan de klimaattransities.

8. Gebouwde omgeving

De energiehuishouding in de gebouwde omgeving verduurzaamt gestaag: veel huizen zijn voorzien van zonnepanelen, het aantal warmtepompen stijgt sterk en de woningvoorraad van corporaties wordt steeds energiezuiniger. Ook als het gaat om het klimaatbestendig maken van de gebouwde omgeving gebeurt er veel, zoals bij de aanleg van zonwering,

ventilatie en groene daken. Toch gaat het nog niet snel genoeg. De Nederlandse gebouwde omgeving ligt niet op koers om de klimaatdoelen te halen en klimaatbestendig te worden. Dit probleem is in essentie niet technisch van aard: de technische oplossingen zijn grotendeels bekend.

De complexiteit van de opgave wordt onder andere veroorzaakt door de grote verscheidenheid aan actoren (gebruikers, bewoners, eigenaren). Bij elk van deze groepen zijn er andere kansen en belemmeringen en spelen er verschillende rechtvaardigheidsaspecten. De centrale vraag in dit advies is: Hoe kan de overheid omgaan met de grote verscheidenheid aan betrokken actoren binnen de gebouwde omgeving (eigenaren en gebruikers van bestaande bouw), om zo de transitie naar klimaatneutraliteit en klimaatbestendigheid tot stand te brengen?

Overige publicaties en activiteiten

Naast de adviezen probeert de WKR ook met andere publicaties en activiteiten de discussie over klimaatbeleid te stimuleren. Voor 2026–2027 staan de volgende publicaties en activiteiten gepland:

1. Klimaatverandering en migratie

De gevolgen van klimaatverandering kunnen een directe of indirecte factor zijn in migratiebewegingen, zowel binnen landen als over grenzen heen. In samenwerking met de Adviesraad Migratie publiceert de WKR in het najaar van 2026 een signalering over hoe klimaatverandering en migratie zich tot elkaar verhouden en welke onzekerheden en bestuurlijke opgaven dit oproept. Ook worden mogelijke consequenties voor het Nederlandse beleid verkend. De adviesraden organiseren samen een symposium over klimaatverandering en migratie, met als doel om wetenschappelijke inzichten te verbinden met de beleidspraktijk.

2. Klimaatverandering en steden

In 2027 brengt het IPCC een [rapport](#) uit over klimaatverandering en steden. Dit rapport zal een overzicht geven van de stedelijke context van klimaatverandering, van mogelijke stadsgerelateerde maatregelen om klimaatverandering en klimaateffecten te beperken en om klimaatadaptatie te versterken, en over hoe stedelijke transitie in gang kunnen worden gezet om klimaatuitdagingen het hoofd te bieden. Het IPCC-rapport zal ook voor Nederlandse steden en de Nederlandse regering relevante kennis en inzichten bevatten. De WKR zal deze inzichten in samenwerking met kennispartners verkennen en duiden.

3. Werking en herziening Europees Emissiehandelssysteem (ETS)

Het Europese emissiehandelssysteem (EU ETS) omvat ongeveer 40% van de Europese CO₂-emissies, onder andere van de industrie en elektriciteitsproductie. In juli 2026 heeft de Europese Commissie een herziening uitgebracht waarin het ETS werd geëvalueerd en geactualiseerd, onder meer om aan te sluiten bij de recent herziene Europese Klimaatwet. Het EU ETS en deze herziening staan onder grote politieke druk. In juni 2026 heeft de WKR [in een open brief](#) samen met andere Europese adviesorganen opgeroepen om het EU ETS niet af te zwakken. Ook heeft de WKR in juni 2026 op verzoek van de Tweede Kamer een [factsheet](#) opgesteld over een door de Europese Commissie voorgestelde wijziging van de marktstabiliteitsreserve, een belangrijk onderdeel van het EU ETS.

Het vorige werkprogramma kondigde een advies aan over de eindfase van het ETS. Gegeven de onzekerheden rond de (uitwerking van de) herziening van het ETS richt de WKR zich nu niet op een advies, maar op gerichte wetenschappelijke inbreng met andere publicaties of activiteiten.

Uitgave
September 2026

Beeld omslag
Jw via Unsplash

Website
www.wkr.nl

Werkprogramma

WKR.

Werkprogramma

2026-2027

Voorwoord

Dit is het eerste werkprogramma van de Raad voor Energie. De Raad is in januari 2026 ingesteld om de regering en het parlement met gevraagd en ongevraagd advies te helpen met het vormgeven van effectief, doelmatig en rechtvaardig energiebeleid. Een beleid dat bijdraagt aan een betrouwbaar, robuust en klimaatneutraal energiesysteem, waarin energie betaalbaar is en blijft voor inwoners, bedrijven en instellingen.

In dit werkprogramma vindt u een overzicht van onze voorgenomen en lopende adviesprojecten. We zijn met een eerste adviestraject gestart en overwegen daarnaast meerdere mogelijke adviezen. Hierover gaan we in gesprek met regering, parlement en organisaties die werken aan het Nederlandse energiesysteem.

Zonder energie staat alles stil. Energie is al eeuwen van fundamenteel belang voor de Nederlandse samenleving. De manier waarop we energie produceren en verbruiken is echter sterk veranderd. Deze veranderingen brengen telkens nieuwe kansen en uitdagingen met zich mee. Tot voor kort kwam een groot deel uit eigen bodem; nu zijn we veel afhankelijker van buitenlandse energie, en dat in een geopolitiek roerige tijd.

Tegelijkertijd verbouwen we ons energiesysteem. We maken de noodzakelijke overstap van fossiele naar andere energiebronnen: om bij te dragen aan het tegengaan van verdere klimaatverandering en om ons minder afhankelijk te maken van leveranciers van fossiele brandstoffen. Tijdens al deze ontwikkelingen moet energie betaalbaar blijven voor brede groepen in de samenleving. Deze veranderingen vragen veel van Nederlandse burgers en bedrijven, maar ze brengen ook creativiteit en energie teweeg om de nieuwe uitdagingen het hoofd te bieden.

Wat voor burgers en bedrijven geldt, geldt ook voor de overheid. Met welk beleid en welke politieke keuzes rusten we, in deze tijd van grote veranderingen, ons land, burgers en bedrijven het beste toe? Welke strategische keuzes moeten de regering en het parlement nú maken om beter voorbereid te zijn op de toekomst? Dit zijn complexe vragen, waarbij de oplossingen en soms ook de meningen sterk uiteenlopen.

In 2024 heeft de Tweede Kamer een amendement op de Energiewet aangenomen waarin de oprichting van de Raad voor Energie is vastgelegd. Het vertrekpunt van de Raad is een energiesysteem dat robuust, betrouwbaar en klimaatneutraal is – een systeem dat ons minder afhankelijk maakt en energie betaalbaar houdt voor burgers en bedrijven. De Raad brengt essentiële expertise en invalshoeken samen om hierover te adviseren, en schuwt daarbij niet om lastige waarheden bespreekbaar te maken in het publieke debat.

In dit werkprogramma laten we de eerste contouren zien van de werkwijze, de huidige projecten en mogelijke toekomstige projecten van de Raad voor Energie. Voordat we definitieve keuzes maken voor onze toekomstige projecten, zijn we benieuwd naar de reacties van het parlement en de regering. Welke adviestrajecten sluiten het beste aan bij de vragen waar zij zich voor gesteld zien? Dat geldt ook voor andere organisaties die actief zijn in de wereld van de energie.

Staf Depla

Voorzitter Raad voor Energie

Over de Raad voor Energie

De Raad voor Energie is ingesteld om regering en parlement onafhankelijk advies te geven over het verbeteren van het Nederlandse energiesysteem.

De Raad voor Energie heeft in de Energiewet de volgende opdracht meegekregen:

De Raad voor Energie heeft tot taak de regering en beide kamers der Staten-Generaal te adviseren over het te voeren beleid, gericht op:

- De transitie naar een klimaatneutraal, robuust, betaalbaar en betrouwbaar energiesysteem in Nederland;
- Het bevorderen van de strategische onafhankelijkheid van het aanbod van bronnen van energie, van dragers van energie en van grondstoffen buiten Nederland.

De Raad voor Energie brengt ten minste een advies uit ter voorbereiding van het Nationaal plan energiesysteem, waarbij in het advies in ieder geval aandacht wordt besteed aan:

- Overmatige afhankelijkheden en kwetsbaarheden in het Nederlandse energiesysteem;
- De mate waarin de beleidsdoelen voor nationale energieproductie, in combinatie met het beleid van ons omliggende landen en de overige onderdelen van het Nederlandse energiebeleid, leiden tot voldoende energieonafhankelijkheid van de Nederlandse energievoorziening; en
- De klimaatneutraliteit, robuustheid, betrouwbaarheid en betaalbaarheid van het Nederlandse energiesysteem op de lange termijn.

Samenstelling Raad voor Energie

De Raad voor Energie heeft zes raadsleden, die allemaal expertise hebben in verschillende vakgebieden voor het onderwerp energie. De raadsleden zijn per 1 maart 2026 benoemd voor vier jaar.

Raadsleden

ir. G.Ch.F.M. (Staf) Depla (Voorzitter)

“De route naar een leveringszekere en betaalbare duurzame energievoorziening is complex maar noodzakelijk en onvermijdelijk. Overheid, bedrijfsleven, burgers en kennisinstellingen moeten allemaal hun steentje bijdragen aan de systeemintegratie die dit mogelijk moet maken. Het vraagt betrouwbaar en voorspelbaar beleid van de overheid. En dat in een wereld vol onzekerheden.”

Prof. dr. G. (Goda) Perlaviciute

Hoogleraar Publieke acceptatie van duurzame transitie, Rijksuniversiteit Groningen

“Energiesystemen, energiebeleid, en energietransitie zijn veel meer dan alleen technische en economische vraagstukken – ze zijn voornamelijk grote maatschappelijke uitdagingen. Als lid van de Raad voor Energie wil ik de kennis en inzichten over maatschappelijk draagvlak en gedrag integreren in advisering over energiebeleid.”

Dr. L.G. (Louise) van Schaik

Afdelingshoofd EU & Global Affairs, Instituut Clingendael

“Nederland is erg afhankelijk van geïmporteerde energie en maakt een belangrijke transitie door naar een ander energiesysteem met andere bronnen. In de Raad voor Energie wil ik het publieke belang dienen met goed onderbouwde analyses waarin ook buitenlandse ervaringen en machtsverhoudingen worden meegewogen.”

Dr. D.E. (Dennis) Hesselting

Afdelingshoofd Internationaal Energie-Agentschap
(International Energy Agency)

“Of het nu gaat om voorzieningszekerheid, een balans tussen decarbonisatie en betaalbaarheid, of de verdeling tussen markt en overheid, veel landen worstelen met dezelfde vraagstukken. Ik wil graag mijn internationale ervaring inzetten om te leren van andere landen en daarmee het Nederlandse energiebeleid verder te helpen.”

Prof. dr. A.P.C. (André) Faaij

Wetenschappelijk directeur TNO Energie- & MateriaalTransitie. Hoogleraar EnergieSysteemAnalyse

“Het komt de komende jaren aan op implementatie, waarbij er vele uitdagingen, alsmede kansen (!) in het verschiet liggen. Het kunnen bijdragen aan de doelen van de Raad voor Energie is een kans mijn kennis, ervaring en netwerk te benutten voor het realiseren van cruciale maatschappelijke doelen.”

Prof. dr. G.J. (Gert Jan) Kramer

Hoogleraar duurzame energievoorziening, Universiteit Utrecht

“Het is mijn ambitie om met deze raad de overheid te helpen om de ambities, wensen en eisen aangaande energievoorziening en energietransitie te vertalen naar een robuuste actie- en investeringsagenda.”

De Raad voor Energie wordt inhoudelijk ondersteund door een gedeeld stafbureau met de Wetenschappelijke Klimaatraad onder leiding van secretaris-directeur dr. Ruud van den Brink. Het stafbureau bestaat uit adviseurs vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines en met diverse achtergronden. Daarnaast zijn er medewerkers voor communicatie en bedrijfsvoering.

Werkwijze

De raadsleden komen maandelijks bijeen. Adviezen van de Raad worden op de website gepubliceerd en gelijktijdig naar zowel het parlement als het kabinet verzonden. Met jaarlijks ongeveer twee adviezen wordt bewust gekozen voor focus, kwaliteit en impact, met ruime aandacht voor de doorwerking van adviezen in beleid en samenleving.

De Raad voor Energie werkt vanuit een brede en strategische blik op het energiesysteem. Technische, economische, maatschappelijke en geopolitieke ontwikkelingen beïnvloeden elkaar voortdurend en vragen om een integrale benadering. Daarom brengt de Raad expertise bijeen vanuit wetenschap én praktijk. Sommige leden zijn expert op het gebied van energietechniek en de inrichting van het energiesysteem. Ook zijn er raadsleden met expertise over de geopolitieke en veiligheidsaspecten van energie, over gedrag en maatschappelijk draagvlak voor de energietransitie, en over internationale energietransportnetwerken.

De Raad kijkt naar het energiesysteem in Nederland in samenhang met internationale ontwikkelingen. Veel keuzes worden in Europees of regionaal verband gemaakt en ontwikkelingen elders hebben direct invloed op Nederland. Tegelijkertijd biedt de internationale context kansen om te leren van ervaringen en oplossingen uit andere landen.

De integriteit van raadsleden en de medewerkers van het stafbureau is op verschillende manieren geborgd. De ambtelijke staf heeft een ambtelijke eed van integriteit afgelegd. Nevenactiviteiten van de raadsleden staan op de website.

Werkprogramma 2026-2027

De Raad voor Energie stelt elk jaar een werkprogramma op met de adviestrajecten waaraan de Raad in het komende jaar zal werken. De Raad voor Energie is gestart met een advies over de weerbaarheid van het energiesysteem, op verzoek van de Minister van Klimaat en Groene Groei.

Daarnaast schetst de Raad voor Energie vijf uitdagingen voor energiebeleid waarover de Raad mogelijk wil adviseren. Met een capaciteit voor twee adviezen per jaar, zal de Raad niet over al deze onderwerpen een advies kunnen uitbrengen. In het najaar gaat de Raad over deze onderwerpen in gesprek met regering, parlement en andere organisaties die werken aan energie. Daarna besluit de Raad met welk advies te beginnen.

Weerbaarheid

De Raad voor Energie werkt aan een advies over het vergroten van de weerbaarheid van het Nederlandse energiesysteem. De Minister van Klimaat en Groene Groei heeft de Raad voor Energie gevraagd om hierover een advies uit te brengen. Zij verzoekt de Raad om in haar advies in te gaan op de typen maatregelen en systeemkeuzes die kunnen worden overwogen om de weerbaarheid van het toekomstige energiesysteem te vergroten. Ook verzoekt zij geadviseerd te worden over een afwegingskader dat de maatschappelijke kosten en baten van weerbaarheidsversterkende maatregelen kan wegen.

Energie is essentieel voor vrijwel alle aspecten van ons leven. De verstoring van de levering van energie raakt ons dus breed en diep. Verstoringen kunnen ontstaan door onvoorziene situaties, zoals extreem weer of het falen van technische componenten, en door opzet, zoals fysieke- of cyberaanvallen. Een weerbaar energiesysteem is in staat om te gaan met deze verstoringen. Dit kan door verstoringen *te voorkomen*, de schade van verstoringen *op te vangen*, na schade zo snel mogelijk *te herstellen* en tot slot door na schade *te hervormen* naar een meer weerbaar systeem.

Daarnaast ziet de Raad voor Energie dat er cruciale systeemkeuzes in het verschiet liggen die ons toekomstige energiesysteem meer weerbaar kunnen maken. Systeemkeuzes zijn bijvoorbeeld de verhouding tussen centrale en decentrale energievoorziening, focus op de efficiëntie tegenover zekerheid van energietoevoer en de verdeling van moleculen (bijvoorbeeld gas of waterstof) tegenover elektriciteit in ons energiesysteem. Weerbaarheid heeft echter altijd een prijskaartje, en compleet immuun zijn is niet mogelijk. Daarom moeten maatregelen worden afgewogen. Hiertoe introduceert de Raad voor Energie een afwegingskader dat de politiek en beleidsmakers kan ondersteunen met het maken van weloverwogen keuzes voor een weerbaar toekomstig energiesysteem.

Andere mogelijke adviesonderwerpen

De Raad voor Energie overweegt een advies uit te brengen over enkele van de volgende onderwerpen.

Nederlandse prioriteiten voor internationale energietoördinatie

Het Nederlandse energiesysteem is verweven met dat van onze buurlanden: fysieke netten, gezamenlijke Europese marktregels en beleid waarmee landen elkaar beïnvloeden. Goede samenwerking is in ieders belang, maar de praktijk is uitdagend: nationale belangen kunnen botsen en de governance is nog niet altijd aanwezig om het collectieve belang van een geïntegreerde energiemarkt te realiseren.

De Raad voor Energie overweegt om de Nederlandse regering en parlement te adviseren welke vraagstukken te prioriteren en welke standpunten Nederland kan innemen, in de EU en in regionale samenwerkingsverbanden, om de Nederlandse en collectieve belangen te dienen. De Raad zou hiermee bijvoorbeeld kunnen adviseren over prioriteiten voor het Nederlandse voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie in 2029.

Industrie en de toekomstige energievraag

De omvang van de energievraag in Nederland wordt voor een belangrijk deel bepaald door de toekomst van de industrie. Tegelijkertijd wordt de toekomst van de industrie voor een belangrijk deel bepaald door de energieprijzen van duurzame energie in Nederland ten opzichte van andere landen. De bestaande onzekerheid en de verschillende percepties hierover bij maatschappelijke stakeholders werken verlamdend – zowel voor de industrie als voor de uitbouw van hernieuwbare energie.

De Raad voor Energie overweegt een advies uit te brengen over wat de toekomst van de industrie betekent voor het energiesysteem, met bijzondere aandacht voor de onzekerheden in de toekomstige kosten van duurzame energie en de doorwerking daarvan op het vestigingsklimaat voor duurzame industrie. Dit advies kan daarmee input zijn voor het volgende Nationaal Plan Energiesysteem.

De vraagflexibiliteit in ons energiesysteem

Het aanbod van elektriciteit wordt met de toename van zon- en windenergie veel variabel, en de piekvraag stijgt bijvoorbeeld door het gelijktijdig opladen van elektrische auto's. Dat zorgt voor uitdagingen. Nu is netcongestie de grootste uitdaging, in de toekomst zijn donkere en windstille periodes wellicht ook steeds meer een uitdaging. Daar kunnen we niet (efficiënt) mee omgaan zonder vraagflexibiliteit. Voor technische maatregelen (congestiemanagement) en de aanbodkant (capaciteitsmarkt) is er al wel beleid, maar er is relatief minder beleid dat het gedrag van burgers en bedrijven beïnvloedt.

De Raad voor Energie overweegt een advies uit te brengen over hoe we vraagflexibiliteit praktisch kunnen aanmoedigen. Wat weerhoudt huishoudens en bedrijven ervan om hun piekvraag te verlagen, en welke opties zijn er om hen mee te krijgen? Zijn er bijvoorbeeld nieuwe financiële instrumenten nodig, worden thuisbatterijen gestimuleerd, of hebben normering en collectieve oplossingen veel potentie?

Investeren in de energietransitie

Er zijn tientallen miljarden aan investeringen in de energiesector nodig per jaar. Het overgrote deel van deze investeringen zal vanuit de private sector en/of huishoudens moeten komen. We zien op allerlei plekken en manieren dat die investeringen niet voldoende gebeuren, bijvoorbeeld door windparken op zee die niet doorgaan of bij de stagnerende waterstofeconomie. Over de urgentie van dit probleem is vrij brede consensus. Waarom de

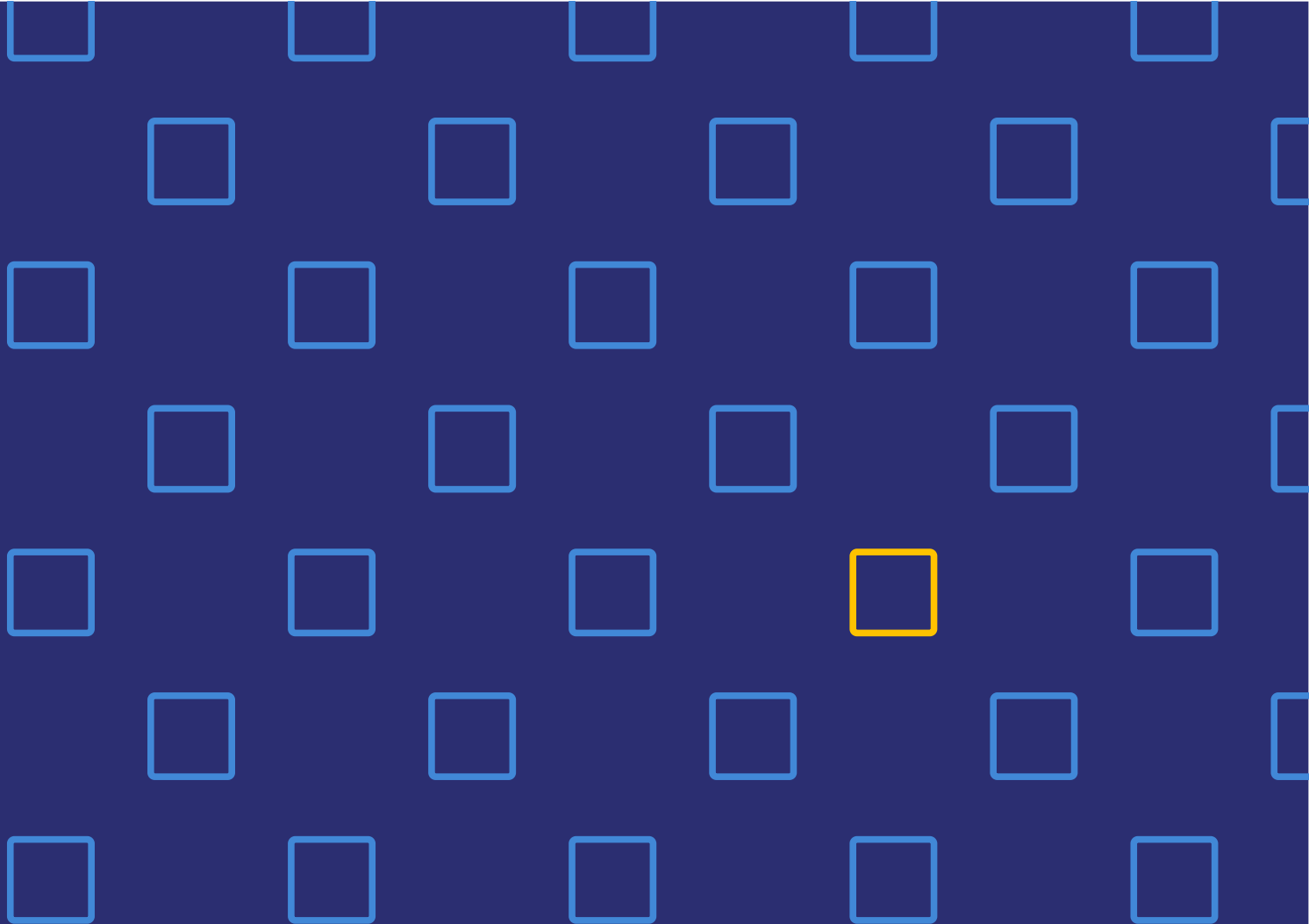
investeringen achterblijven is evenwel een complexe vraag en verschilt per specifieke investering. Duidelijk is dat het bestaande instrumentarium van de overheid om investeringen te stimuleren tekortschiet.

De Raad voor Energie overweegt een advies uit te brengen over de fundamentele afwegingen over de rol die de staat kan en moet spelen bij het stimuleren van deze investeringen. Hoe ligt de verhouding tussen publiek eigendom, privaat eigendom en publiek-private samenwerking? Wat is de rol van de overheid in opstartfases van nieuwe technologieën, en hoe kunnen garanties, normering en beprijzing bijdragen aan het aanmoedigen van investeringen? Welke instanties en welk beleid bieden hiervoor aanknopingspunten?

Energiebesparing

Hoe meer energie we gebruiken, hoe groter de uitdagingen voor ons energiesysteem. Energiebesparing is daarmee heel belangrijk. We hebben in het verleden al veel successen geboekt, maar met economische groei en nieuwe (energie-intensieve) ontwikkelingen is er een blijvende aandacht nodig voor energiebesparing. Het belang van energiebesparing wordt al wel erkend, maar er is gebrek aan specifiek advies voor effectief beleid.

De Raad voor Energie overweegt om aan de hand van een aantal casussen (bijvoorbeeld datacentra en airconditioning) te adviseren over welke combinatie van gedragsverandering en technologische innovatie het grootste potentieel hebben voor energiebesparing, en hoe we die beide kunnen aanmoedigen.

Uitgave

Augustus 2026

Beeld omslag

Kohei Hara

Website

www.raadvoorenergie.nl

Aan de Minister van Klimaat en Groene Groei

Auteur

TER BESLISSING
Datum aangemaakt
2 september 2026

Kenmerk
KGG_DGKE / 108210351

RT-0000157829

Kopie aan

Bijlage(n)
5

nota
TER BESLISSING

Werkprogramma's WKR en RvE 2026-2027

Aanleiding

Op 31 augustus hebben de Wetenschappelijke Klimaatraad (WKR) en de Raad voor Energie (RvE) hun ontwerp werkprogramma's voor 2026-2027 naar u gestuurd. Volgens de Kaderwet adviescolleges is het aan u om de werkprogramma's van deze onafhankelijke adviesraden vast te stellen en met Prinsjesdag naar beide Kamers te sturen. Ook kunt u de eerste adviesaanvraag aan de RvE met de Kamers delen.

Advies

U kunt de bijgevoegde aanbiedingsbrieven (aan zowel de Eerste Kamer als de Tweede Kamer) ondertekenen en daarmee de ontwerp werkprogramma's zonder opmerkingen vaststellen en op Prinsjesdag verzenden. U kunt daarbij ook de adviesaanvraag aan de RvE naar de Kamers sturen.

Kernpunten

- Raad voor Energie: De RvE is dit jaar opgericht op grond van de Energiewet en sinds het voorjaar aan de slag gegaan. Het eerste werkprogramma bevat een beschrijving van het eerste advies over weerbaarheid en daarnaast een overzicht van vijf thema's waarop de Raad overweegt advies uit te brengen, mede op basis van gesprekken met het parlement, EZK en organisaties uit het veld. Dit zijn:
 1. Nederlandse prioriteiten voor internationale energiecoördinatie
 2. Industrie en de toekomstige energievraag
 3. De vraagflexibiliteit in ons energiesysteem
 4. Investeren in de energietransitie
 5. Energiebesparing
- U heeft in het kennismakingsgesprek met de Raad op 19 augustus al een korte reflectie gedeeld op deze thema's.

- U heeft zelf recent de bijgevoegde brief gestuurd met een adviesaanvraag op het thema weerbaarheid. De Raad voor Energie zal dit thema als eerste oppakken (publicatiedatum is nog onbekend). In het najaar zal de Raad uit de vijf onderwerpen kiezen welke zij daarna als eerste in 2027 gaan oppakken.
- Wetenschappelijke Klimaatraad: Het werkprogramma is met 8 adviestrajecten ambitieus. De voorgenomen adviezen zijn:
 1. Ingrijpende klimaatmaatregelen
 2. Klimaat en biodiversiteit
 3. Systeemaanpak duurzame koolstof
 4. Klimaat en Koninkrijk
 5. Advies Klimaatplan 2030–2040
 6. Klimaat en financiën
 7. Maatschappelijke initiatieven (*nog uit het vorige werkprogramma*)
 8. Gebouwde omgeving (*nog uit het vorige werkprogramma*)
- In juni is de WKR hoogambtelijk een interdepartementaal afgestemde brief met beleidssignalen gezonden, met daarin een omschrijving op hoofdlijnen van drie adviesonderwerpen die beleidsvorming zouden kunnen helpen. Dit is conform de werkafspraken met de WKR zodat zij hiermee hun voordeel kunnen doen bij het opstellen van hun werkprogramma. De brief gaf de intentie aan om later formele adviesaanvragen op te stellen namens de betreffende bewindspersonen, met een meer precieze afbakening en adviesvraag.
- De drie aangedragen onderwerpen zijn opgenomen in het werkprogramma. De Raad heeft hierbij ervoor gekozen om het onderwerp 'voorbereiden op scenario's waarin de klimaatdoelen uit beeld raken' op te pakken als 'ingrijpende maatregelen', met aandacht voor de inkadering van het begrip 'ingrijpend' en gericht op zowel klimaatmitigatie als adaptatie. Dit sluit niet geheel aan bij de aangedragen scope, maar staat de onafhankelijke Raad uiteraard vrij.
- Het kabinet zal conform de Kaderwet adviescolleges op elk adviesrapport een kabinetsreactie schrijven.